

18.09.2025

TÜRKİYE'DE İSTİHDAM EDİLEMEYEN KESİMLER ÜZERİNE: GENÇ İŞSİZLİĞİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

(Komisyon Başkanı Davetli Akademisyen Prof. Dr. Orhan ÇOBAN'ın katkılarıyla)

1. Giriş

İşsizlik konusu makroekonomik göstergeler dikkate alındığında, ülkelerin en önemli sorunlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ekonomide çalışma gücü ve çalışma arzusunda olup da, cari ücret düzeyinde iş bulamayan insanlara işsiz denmektedir. Ortaya çıkan söz konusu durum işsizlik olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye de işsizlik konusu sürekli olarak gündemi işgal eden mağduriyetlerden birisidir. Özellikle 1929 yılında yaşanan Büyük Buhrandan sonra Keynesyen politikalarla literatürde işlenmeye başlayan işsizlik konusu günümüzde farklı açılardan refah düzeyini tehdit etmektedir. Birleşmiş Milletlere bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), dünya genelinde milyonlarca işsiz olduğuna dikkat çekerek 2020 yılında bu sayıya 2,5 milyon kişinin daha ekleneceğini açıklamıştır. ILO, dünya genelinde 15 yaşından büyük 5 milyar 700 bin kişinin iş görebilir olarak kabul edildiğine ve bunlardan 188 milyon kişinin işsiz olduğuna işaret etmektedir (DW, 2020). Türkiye'ye ilişkin veriler dikkate alındığında ise, 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 4 milyon 362 bin kişidir (TÜİK, 2020). Genç işsizlik rakamları dikkate alındığında ise hem Dünya'ya hem de Türkiye'ye ilişkin rakamlar karamsar bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. ILO'nun tahminlerine göre, dünya genelinde, ne eğitimde ne de istihdamda olan gençlerin sayısının ve oranının önümüzdeki dönemde artması beklenmektedir. Bu bağlamda 2019 yılında yüzde 22 olan hiçbirşey yapmayan gençlerin oranının 2020 yılında yüzde 22.3'e, 2021 yılında yüzde 22.5'a ve 2023 yılında ise yüzde 22.8'e yükselmesi öngörülmektedir. Oransal artışa bağlı olarak genç işsiz sayısının dünya genelinde 2 milyon artışla 269.7 milyona çıkması beklenmektedir. Söz konusu rakamın 2021 yılında 273 milyon, 2022 yılında 276.4 milyon, 2023 yılında ise 280.1 milyon genç işsizliğine ulaşılacaktır (ILO, 2020). Türkiye'de de genç işsizliği konusunda hem oransal hem de sayısal açıdan benzer bir trend söz konudur. TÜİK (2020) verilerine göre 15-24 grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre Şubat 2020'de yüzde 24,4 olarak tespit edilmiştir. Bu verilerin güvenilirliği bir başka çalışmanın konusudur.

GENÇLİK, en iyi şekilde, çocukluk bağımlılığından yetişkinliğin bağımsızlığına geçiş dönemi olarak anlaşılır. Bu nedenle, bir kategori olarak gençlik, diğer sabit yaş gruplarından daha akışkandır. Yine de, özellikle eğitim ve istihdam açısından bu DEZAVANTAJLI grubu tanımlamanın en kolay yolu yaştır, çünkü "gençlik" genellikle zorunlu eğitimden ayrılıp ilk işini bulma yaşları arasındaki bir kişiyi ifade etmektedir. BM Sekreterliği, üye devletlerin ve diğer kuruluşların farklı tanımlar kullandığı bilinciyle, 15-24 yaş aralığını ifade etmek için gençlik ve genç insanlar terimlerini birbirinin yerine kullanmaktadır (UN, 2025).

2.TÜRKİYE'NİN EN ÖNEMLİ SOSYO-EKONOMİK PROBLEMLERİNDEN BİRİ: İŞSİZLİK VE GENÇ İŞSİZLİĞİ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 10-19 yaş arasını ergenlik dönemi, 15-24 yaş arasını gençlik dönemi olarak sınıflandırırken, 10-24 yaş grubu bireylerini ise genç insanlar olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Birleşmiş Milletler (BM) ise gençlik dönemini 15-24 yaş

grubu olarak kabul etmektedirler (United Nations, 2020: 2). Bu bağlamda UNESCO, insanların değişen hayat koşullarına göre ihtiyaç ve isteklerinin de değişmesine bağlı olarak gençlik döneminin her bölgede ve ülkede büyük değişiklik gösterdiğini vurgulamıştır (UNESCO, 2017). Ayrıca ILO'ya göre, herhangi bir işi olmayan çalışma gücünde olan bir kişinin, aktif olarak iş aradığı halde, iş bulamayan kişiler işsiz olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2017).

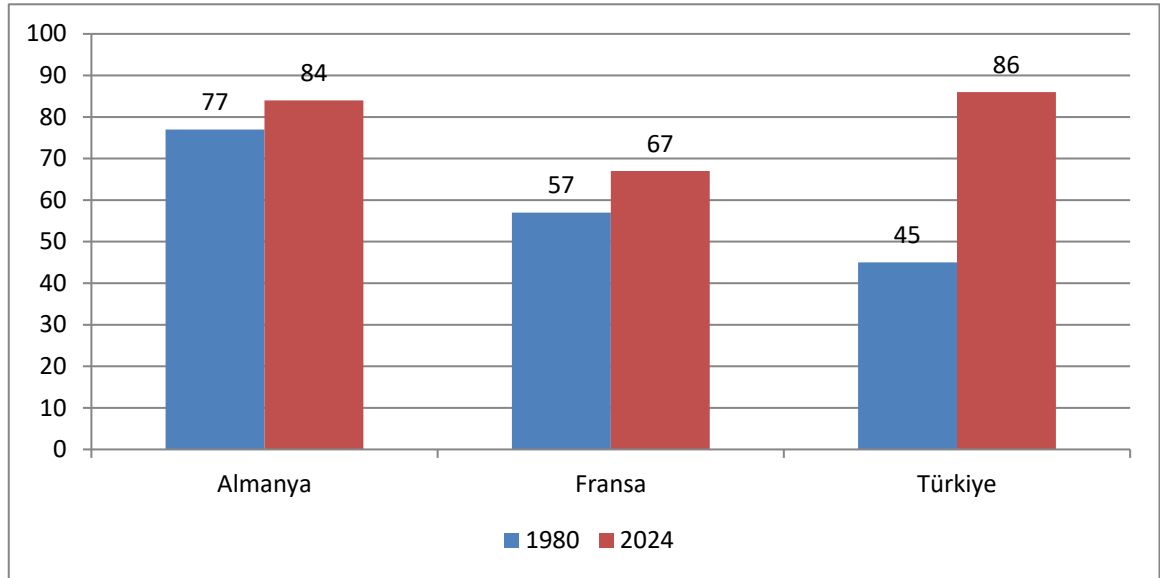
BM Sekreterliği, üye devletlerin ve diğer kuruluşların farklı tanımlar kullandığı bilinciyle, 15-24 yaş aralığını ifade etmek için gençlik ve genç insanlar terimlerini birbirinin yerine kullanmaktadır.

15-64 yaş arasındaki kişileri kapsayan referans dönemi içinde yer alan ekonomik mal ve hizmetlerin üretiminde emek arzı olarak bulunan çalışma çağındaki nüfusa işgücü denilmektedir. İşgücü, istihdam edilenler ile işsizlerin toplamından oluşmaktadır. İstihdam edilen nüfus, kurumsal olan çalışma çağındaki nüfustan oluşmaktadır Kurumsal olmayan nüfus ise 15-64 yaş arası nüfustan okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, hapishane, kışla, ordu evinde ikamet edenlerle yabancı uyrukların çıkarılması ile elde edilmektedir (Çoban, 2018). Genç işsiz, 15-24 yaşları arasında kişileri kapsayan, referans dönemi içinde istihdam da yer almayan ve bir saatten fazla çalışmamış olan aynı zamanda aktif olarak iş arayan kişi olarak tanımlanmaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 33-34).

Genç işsizliği, hem makro hem de mikro ölçekte ülkeleri derinden etkilemektedir. Genç işsizliğinin birçok nedeni bulunmaktadır. Özellikle hızlı nüfus artışı, ülkelerin demografik yapılarını da değiştirmektedir. Ayrıca son yıllarda ülkeler açısından önemli bir tehdit haline gelen göç sorunu da genç işsizliğinin en önemli nedenlerinden birisi olarak dikkate alınmaktadır.

Bu konuda Türkiye, Fransa ve Almanya'nın nüfus gelişimini karşılaştırmakta fayda vardır (Şekil-1).

Şekil- 1: Türkiye ve Almanya'nın Nüfus Karşılaştırması, Milyon Kişi, 1980-2024

Şekil-1'e göre, Almanya'nın 1980 yılında 77 milyon olan nüfusu 2024 yılında % 9 artışla 84 milyona, Fransa'nın 57 milyon olan nüfusu % 18 artışla 67 milyona yükselmiştir. Buna karşın Türkiye'de 1980 yılında 45 milyon olan nüfusu 2024 yılında % 91 artışla 86 milyona yükselmiştir. Hali hazırda Türkiye'de 6 milyon civarında göçmen vardır. Bu rakam toplam nüfusun % 7 sine karşılık gelmektedir. Söz konusu düzensizlik istihdam konusunda geliştirilecek politikaların etkinliğini sınırlamaktadır.

3. GENÇ İŞSİZLİĞİN NEDENLERİ VE ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

- Genç işsizliğin artışına yol açan özellikle istihdam ayaratamayan büyüme temelinde çeşitli yapısal ve konjonktürel faktörler söz konusudur.

- Eğitim ve istihdam arasındaki dengenin uzun dönemli politikalar kullanılarak kurulamaması ve reel sektörlerin talebinin üzerinde eğitilmiş iş gücünün ortaya çıkması genç işsizliğini artırmaktadır.
- Eğitimsiz kişiler piyasanın belirlemiş olduğu asgari ücret düzeyinde çalışmaya razı görünürken, eğitilmiş bir kişinin piyasanın belirlemiş olduğu ücret düzeyinden daha fazla ücret talep etmesinden veya aldığı maaşı beğenmemesi veya iş ile uyumluluk kriterini sağlayamaması gibi nedenlerden dolayı genç işsizliği artmaktadır.
- Yetersiz mesleki eğitim ve staj imkanları: Teknik eğitim yetersizliği, iş başında pratik iş becerilerinin kazandırılmaması.
- İş gücü piyasasının verimli çalışmamasından dolayı iş arayanları kolay ve hızlı bir şekilde iş hayatına kazandırılacak desteklerin olmamasından dolayı da işsizlik artmaktadır.
- Artan nüfus artışından dolayı genç nüfusun büyümesi ve onlara yeni iş alanlarının oluşturulamaması genç işsizlik sorununu daha ciddi boyutlara taşımaktadır.
- Değişen dünya koşullarında teknoloji ve ekonomi arasındaki ilişkide dijital ekonomilerin artan egemenliğinden dolayı teknolojik araç ve gereçleri kullanmayı bilmeyen genç bir bireyin iş bulması zorlaşmaktadır.
- Ailelerin yoksul olmasından dolayı yeterli eğitim alamayan bireylerin varlığı veya göç etmek zorunda kalınması gibi olumsuz durumların yarattığı iç çatışmaya bağlı olarak gençler bizat kendilerini iş hayatının dışına atmaktadır.
- **Hükümet Politikalarından kaynaklanan Yükseköğretim Planlamasına yönelik, her ile üniversite açma sonucunda ortaya çıkan yüksek okul mezunlarının iş hayatının talep ettiği nitelikli işçi arayışına cevap verilemeyişin doğduğu işsizlik.**
- **Özellikle emeğin niteliksel dönüşümünü sağlamadaki kurumsal başarısızlık veya tutarsızlık.**

Özetle genç işsizliğin mikro etkilerinin yanında makroekonomik etkileri de dikkate alınmalıdır: Nitekim, genç bireyler çalışma ortamı bulamadıkları için üretime aktif olarak katılamadıkları zaman, emek israfının doğurduğu ekonomik kayıplar büyümekte, insanımız daha düşük bir hayat standardına mecbur edilmektedir. Söz konusu durum iktisat bilminde eksik istihdam olarak tanımlanmakta, ekonomide kıt olan nitelikli emek kaynağından verimli bir şekilde yararlanılamamanın ciddi sonuçları doğmaktadır.

Genç işsizliğin artması özelinde gençlerin iş hayatına entegre edilememesi kalkınma sürecinde bir başkasının geliriyle ortak olma ya da bedavacılıkla geçim yolu bulma anlamına yol açar ki, bu hem sosyal huzursuzluğa hem de ekonomi dilinde düşük gelir- düşük tasarruf-düşük yatırım tuzağıyla açıklanan kilitlenmiş bir soruna çözüm bulmayı elzem kılmaktadır.

5. Türkiye’de Genç İşsizliği ve Eğitim

Türkiye birçok ülke ile karşılaştırıldığında genç bir nüfusa sahiptir. Özellikle bulunduğu coğrafi konumdan kaynaklı nedenlerle sürekli olarak dış göçlere maruz kalmaktadır.

İstihdam ve işsizlik kavramlarına yönelik olarak TÜİK tarafından Türkiye ekonomisi için hesaplanan değerler Tablo-1’de özetlenmiştir.

Tablo- 1: Türkiye’de Temel İstihdam Göstergeleri, Bin Kişi

	Nüfus	15+	İşgücü Arzı	İstihdam Edilenler	İşsizler	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
2000	64.269	46.211	23.078	21.581	1.497	49.9	46.7	6.5
2001	65.166	47.158	23.491	21.524	1.967	49.8	45.6	8.4
2002	66.003	48.041	23.818	21.354	2.464	49.6	44.4	10.3
2003	66.795	48.912	23.640	21.147	2.493	48.3	43.2	10.5
2004	67.599	47.544	22.016	19.632	2.385	46.3	41.3	10.8
2005	68.435	48.359	22.455	20.067	2.388	46.4	41.5	10.6

2006	69.295	49.174	22.751	20.423	2.328	46.3	41.5	10.2
2007	70.158	49.994	23.114	20.738	2.376	46.2	41.5	10.3
2008	71.052	50.772	23.805	21.194	2.611	46.9	41.7	11.0
2009	72.039	51.686	24.748	21.277	3.471	47.9	41.2	14.0
2010	73.142	52.541	25.641	22.594	3.046	48.8	43.0	11.9
2011	74.224	53.593	26.725	24.110	2.615	49.9	45	9.8
2012	75.176	54.724	27.339	24.821	2.518	50	45.4	9.2
2013	76.148	55.608	28.271	25.524	2.747	50.8	45.9	9.7
2014	77.182	56.571	27.059	24.210	2.849	47,8	42,8	10,5
2015	78.218	57.475	28.334	24.959	3.375	49,3	43,4	11,9
2016	79.278	58.368	29.413	26.026	3.386	50,4	44,6	11,5
2017	80.313	59.493	30.311	26.212	4.098	50,9	44,1	13,5
2018	81.407	60.360	31.117	27.691	3.426	51,6	45,9	11,0
2019	82.579	61.017	31.354	26.605	4.748	51,4	43,6	15,1
2020	83.385	62.015	31.373	26.953	4.420	50,6	43,5	14,1
2021	84.147	63.236	31.309	27.115	4.194	49,5	42,9	13,4
2022	84.980	64.256	33.197	29.186	4.012	51,7	45,4	12,1
2023	85.326	65.166	34.641	31.058	3.583	53,2	47,7	10,3
2024	85.519	65.726	34.930	31.523	3.407	53,1	48,0	9,8

Kaynak: TÜİK, 2025.

Tablo-1'in incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, 2000 yılında 64.3 milyon olan Türkiye nüfusu 2024 yılında 85.5 milyona çıkmıştır. 2000 yılında % 49.9 olan işgücüne katılma oranı 2024 yılında % 53.1'e yükselmiştir. Diğer taraftan 2000 yılında % 6.5 olan işsizlik oranı 2024 yılında % 9.8'e yükselmiştir. **Bu göstergelere olan güven kendi bakış açımızla sorgulanarak tarafımızdan kabul edilebilir bir yaklaşıma yer verilecektir.**

TÜİK tarafından yapılan istihdama ilişkin hesaplamalarda, işbaşında olanlar ile işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfus, istihdam edilen nüfus olarak dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda *işbaşında olanlar* yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişileri kapsarken, *işbaşında olmayanlar* ise işi ile bağlantısı devam ettiği halde, referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan kişileri kapsamaktadır.

Ancak, ücretli ve maaşlı çalışan ve çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan kişiler; üç ay içinde işlerinin başına geri dönmeleri halinde veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az % 50 ve daha fazlasını almaya devam etmeleri halinde istihdamda oldukları kabul edilmektedir. Bununla birlikte, referans haftası içinde "1 saat" bile çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler istihdamda kabul edilmemektedir. Diğer taraftan üretici kooperatifi üyeleri, bir iş ya da meslekte bilgi veya beceri kazanmak amacıyla belirli bir menfaat (aynı ya da nakdi gelir, sosyal güvence, yol parası, cep harçlığı vb.) karşılığında çalışan çıraklar ve stajyer öğrenciler de istihdam halinde olanlar kapsamına dahil edilmektedirler (Çoban, 2018: 337-339).

Tablo-2'de il düzeyinde işsizlik oranının en yüksek olduğu 10 il yer almaktadır.

Tablo- 2: İl Düzeyinde İşsizlik Oranları-İlk 10 İl (%)

		2022	2023	2024
TRB24	Hakkari	27,8	23,3	18,3

TRB21	Van	21,7	19,1	16,7
TRA21	Ağrı	16,1	14,6	13,1
TRB22	Muş	12,7	12,1	13,1
TRC32	Batman	17,2	12,9	12,7
TRC13	Kilis	8,9	10,7	12,5
TR631	Hatay	14,4	15,6	12,0
TR632	Kahramanmaraş	15,0	14,6	11,8
TRC31	Mardin	17,8	10,5	11,7
TRB23	Bitlis	13,0	11,7	11,4

Kaynak: TÜİK, 2025.

Tablo-2'ye göre, işsizlik oranının en yüksek olduğu il Hakkari'dir. Söz konusu 10 ilden 3 tanesi (Kilis, Hatay ve Kahramanmaraş) deprem bölgesinde yer almaktadır. Tablo-2'ye göre Kahramanmaraş'da son yıllarda işsizlik oranını azalmaktadır. **Ancak TÜİK tarafından açıklanan rakamlarla fiili durum arasında bir çelişki söz konusudur.** Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre Aralık-2024'de Kahramanmaraş'ta aktif çalışan sigortalı sayısı 217,372 kişidir. **2025 yılının ilk altı ayında başta tekstil sektörü olmak üzere 38 bin işçinin işten çıkarıldığı (Bu rakam toplam sigortalı sayısının yaklaşık %18'ine tekabül etmektedir) dikkate alındığında, Tablo-2'da yer alan verilerin güvenilirliğini yitirmektedir.**

Tablo-3'de 15-24 yaş grubunda yer alanlara ilişkin temel işgücü göstergeleri dikkate alınmaktadır.

Tablo- 3: Temel İşgücü Göstergeleri-15-24 Yaş

Yıllar	15 - 24 yaşları arasındaki genç nüfus	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dahil olmayanlar	İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)
2005	11 506	4 126	3 423	704	7 380	35,9	29,7	17,1
2006	11 480	4 095	3 440	655	7 385	35,7	30,0	16,0
2007	11 431	4 104	3 411	692	7 327	35,9	29,8	16,9
2008	11 353	4 155	3 403	752	7 197	36,6	30,0	18,1
2009	11 350	4 244	3 277	967	7 106	37,4	28,9	22,8
2010	11 410	4 267	3 421	846	7 143	37,4	30,0	19,8
2011	11 435	4 347	3 629	717	7 088	38,0	31,7	16,5
2012	11 468	4 215	3 561	654	7 254	36,8	31,1	15,5
2013	11 585	4 431	3 696	736	7 154	38,2	31,9	16,6
2014	11 724	4 757	3 910	847	6 967	40,6	33,4	17,8
2015	11 808	4 946	4 036	910	6 862	41,9	34,2	18,4
2016	11 861	5 025	4 048	977	6 836	42,4	34,1	19,4
2017	11 875	5 144	4 086	1 058	6 731	43,3	34,4	20,6
2018	11 785	5 186	4 147	1 039	6 599	44,0	35,2	20,0
2019	11 667	5 193	3 887	1 307	6 473	44,5	33,3	25,2

2020	11 711	4 597	3 451	1 145	7 114	39,2	29,5	24,9
2021	11 956	4 983	3 855	1 128	6 973	41,7	32,2	22,6
2022	12 005	5 264	4 240	1 024	6 742	43,8	35,3	19,4
2023	11 831	5 395	4 455	940	6 436	45,6	37,7	17,4
2024	11 678	5 506	4 609	897	6 172	47,2	39,5	16,3

Kaynak: TÜİK, 2025.

Tablo-3'e göre, 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı 2024 yılında bir önceki yıla göre 1,1 puan **azalarak %16,3 olmuştur**. Bu yaş grubunda işsizlik oranı; erkeklerde **%13,1**, **kadınlarda ise %22,3 olarak tahmin edilmiştir**.

Tablo-4'de Dünya ülkelerinde genç işsizlik oranları yer almaktadır.

Tablo- 4: Dünya'da Genç İşsizlik Oranı (%)

	Ülke	Son	Önceki	Referans
1	<u>Güney Afrika</u>	62,2	62,4	2025-06
2	<u>Angola</u>	54,3	54,4	2025-03
3	<u>Filistin</u>	37,6	42,3	2025-06
4	<u>Fas</u>	35,8	37,7	2025-06
5	<u>Etiyopya</u>	27,2	25,7	2022-12
6	<u>Estonya</u>	27	26,9	2025-07
7	<u>Yeni Kaledonya</u>	26,2	30,9	2022-12
8	<u>İsveç</u>	24,6	23,9	2025-07
9	<u>Romanya</u>	23,5	23,5	2025-06
10	<u>İspanya</u>	23,5	24	2025-07
11	<u>Sırbistan</u>	22,8	24,1	2025-06
12	<u>Yeşil Burun</u>	20,3	23,9	2024-12
13	<u>İran</u>	20,2	19,4	2024-12
14	<u>Lüksemburg</u>	20,2	20,5	2025-07
15	<u>Sri Lanka</u>	19,7	19,8	2025-03
16	<u>Kosova</u>	19,5	17,3	2024-12
17	<u>Yunanistan</u>	18,9	18,8	2025-07
18	<u>Portekiz</u>	18,9	18,9	2025-07
19	<u>İtalya</u>	18,7	20,1	2025-07
20	<u>Fransa</u>	18,5	18,7	2025-07
21	<u>Arnavutluk</u>	17,9	19,1	2025-03
22	<u>Çin</u>	17,8	14,5	2025-07
23	<u>Gürcistan</u>	17,5	21	2024-12
24	<u>Hırvatistan</u>	16,9	16,9	2025-06

25	<u>Letonya</u>	16,9	16,9	2025-07
26	<u>Finlandiya</u>	16,8	22,2	2025-07
27	<u>Litvanya</u>	16,5	16,1	2025-07
28	<u>Bulgaristan</u>	16	15	2025-07
29	<u>Slovakya</u>	15,6	15,4	2025-07
30	<u>Ruanda</u>	15,4	13,6	2025-05
31	<u>Belçika</u>	15,2	15,2	2025-06
32	<u>Türkiye</u>	15	15,9	2025-07

Kaynak: Trading Economics, 2025.

Tablo-4'e göre Türkiye, oransal açıdan en fazla genç işsizliğine sahip ülkeler **içerisinde 32.** sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin genç işsizliğinde Avrupa ülkeleri içerisindeki yeri ise Tablo-5'de düzenlenmiştir.

Tablo- 5: Avrupa Ülkelerinde Genç İşsizlik Oranı (%)

	Ülke	Son	Önceki	Referans
1	<u>Estonya</u>	27	26,9	2025-07
2	<u>İsveç</u>	24,6	23,9	2025-07
3	<u>Romanya</u>	23,5	23,5	2025-06
4	<u>İspanya</u>	23,5	24	2025-07
5	<u>Sırbistan</u>	22,8	24,1	2025-06
6	<u>Lüksemburg</u>	20,2	20,5	2025-07
7	<u>Kosova</u>	19,5	17,3	2024-12
8	<u>Yunanistan</u>	18,9	18,8	2025-07
9	<u>Portekiz</u>	18,9	18,9	2025-07
10	<u>İtalya</u>	18,7	20,1	2025-07
11	<u>Fransa</u>	18,5	18,7	2025-07
12	<u>Arnavutluk</u>	17,9	19,1	2025-03
13	<u>Hırvatistan</u>	16,9	16,9	2025-06
14	<u>Letonya</u>	16,9	16,9	2025-07
15	<u>Finlandiya</u>	16,8	22,2	2025-07
16	<u>Litvanya</u>	16,5	16,1	2025-07
17	<u>Bulgaristan</u>	16	15	2025-07
18	<u>Slovakya</u>	15,6	15,4	2025-07
19	<u>Belçika</u>	15,2	15,2	2025-06
20	<u>Türkiye</u>	15	15,9	2025-07
21	<u>Kıbrıs</u>	14,8	14,8	2025-06

22	<u>Avrupa Birliđi</u>	14,4	14,8	2025-07
23	<u>Euro Bölgesi</u>	13,9	14,3	2025-07
24	<u>Macaristan</u>	13,7	13,8	2025-07
25	<u>Norveç</u>	13,7	15,9	2025-07
26	<u>Moldova</u>	12,8	17,6	2025-03
27	<u>Polonya</u>	12,7	12,7	2025-07
28	<u>Danimarka</u>	12,2	14,8	2025-07
29	<u>İngiltere</u>	12	12,2	2025-06
30	<u>İrlanda</u>	11,9	12,1	2025-08
31	<u>Slovenya</u>	11,2	11,2	2025-06
32	<u>Çek Cumhuriyeti</u>	10,7	11,7	2025-07
33	<u>Avusturya</u>	10	13,7	2025-07
34	<u>Hollanda</u>	8,4	8,7	2025-07

Kaynak: Trading Economics, 2025.

Tablo-5'e göre, Türkiye oransal açıdan en fazla genç işsizliğine sahip 20. Ülke konumundadır.

Diğer taraftan Eurostat 2024 verilerine göre Türkiye'de üniversite mezunlarının yıllık net geliri 7 bin 542 Euro (Aylık 628 Euro) ile Avrupa'nın en düşük seviyesinde iken AB ortalaması 29 bin 490 Euro düzeylerindedir.

Türkiye'de üniversite mezunlarının yıllık eşdeğerleştirilmiş medyan net geliri 2024'te 7 bin 542 Euro. Bu rakam AB ortalamasının (29.490 Euro) yaklaşık dörtte biri. Başka bir ifadeyle Türkiye'de bir üniversite mezununun aylık medyan geliri yaklaşık 628 Euro, AB'de ise 2.458 Euro düzeyinde. Listede Lüksemburg (63 bin 726 Euro) ve İsviçre (63 bin 193 Euro) zirvede yer alırken; Norveç, Danimarka, İrlanda, Avusturya ve Hollanda 39–45 bin Euro bandında. Almanya 37 bin 497, Fransa 33 bin 65 Euro. AB ortalamasının altında kalan ülkeler arasında İtalya (28 bin 7), İspanya (25 bin 212) ve Portekiz (18 bin 46) bulunuyor. Türkiye'nin hemen üzerinde Sırbistan 8 bin 598, Macaristan 11 bin 580, Romanya 12 bin 463 ve Bulgaristan 12 bin 569 Euro ile sıralanıyor. Grafikte Türkiye'den daha düşük bir ülke yer almıyor (T24, 2025).

Yukarıdaki bilgiler Türkiye özelinde genç işsizliğin çokta kötü durumda olmadığına işaret etmekle birlikte, bu veriler fiili durumu yansıtmaktan oldukça uzaktır. Bu bağlamda Şekil-2 ve Şekil-3'de de özetlendiği üzere, gelişmiş ülkelerde bireysel ve toplumsal refah artışı **ADALET, EKONOMİ VE SİYASET** sıralaması ile takip edilmektedir. Türkiye gibi azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde sıralama bir şekilde tersine çevrilmekte; **SİYASET, EKONOMİ, ADALET** patikası izlenmektedir.

Şekil- 2: Gelişmiş Ülkelerde Temel Değerler

Şekil- 3: Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Temel Değerler

Yukarıdaki analitik gösterimler, Türkiye'nin kalkınma sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu gösterim "**Tekkevi Bekleyen Çorbayı İçer**" özdeyişini hatırlatan rant kollayıcılığında öncü Türkiye siyasetiyle uyumlu mu? Özellikle iktidar sahiplerinin temel davranış modunu formüle ediyor..

DOLAYISIYLA TÜRKİYE'DE BU DÖNGÜ TERSİNE ÇEVİRİLMEDİĞİ SÜRECE İŞSİZLİK GİBİ MAKRO EKONOMİK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İMKÂNSIZDIR.

Türkiye gibi temel makro ekonomik sorunların toplumsal bir yaşam biçimine evrildiği ülkelerde resmi göstergelerden ziyade, ki bu göstergeler iktidar sahiplerinin kendi özel amaçları doğrultusunda manipüle de edilebilmektedir, sorunların temelini oluşturan durumların ele alınması önem arz etmektedir. İşsizlik konusunda her ne kadar resmi kayıtlar üzerinde veriler ele alınsa da toplumda iş aramayı bırakanlar ve iş bulma umudunu kaybedenlerin, diğer bir ifadeyle "**CESARETİ KIRILAN İŞSİZLER**" ordusu verilerini analiz etmek önem arz etmektedir. Burada geniş tabanlı işsizlik konsepti karşımıza çıkmaktadır.

Geniş tabanlı işsizlik (Atıl İşgücü), sadece aktif olarak iş arayanları değil, **çalışmaya hazır olduğu halde çeşitli nedenlerle iş aramayanları ve eksik istihdam edilenleri de kapsayan daha kapsamlı bir işsizlik ölçümüdür.**

$$\text{Atıl İşgücü Oranı} = \left[\frac{(\text{Zamana Bağlı Eksik İstihdam} + \text{İşsiz} + \text{Potansiyel İşgücü})}{(\text{İşgücü} + \text{Potansiyel İşgücü})} \right] * 100$$

Atıl işgücü oranı, standart işsizlik oranının sunduğu resmin ötesine geçerek, bir ekonomideki işgücü potansiyelinin ne kadarının atıl durumda olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, ekonomik analizlerde ve politika değerlendirmelerinde dikkate alınması gereken önemli bir göstergedir.

TÜİK'İN AÇIKLADIĞI İŞSİZLİK ORANLARI ATIL İŞGÜCÜNÜ İÇERMEMEKTEDİR. BU NEDENLE HÜKÜMET TÜİK ARACILIĞI İLE TOPLUMU YANILTMAKTADIR. TÜRKİYE'DE GENÇLERİN %40'I İŞSİZDİR.

ANAHTAR PARTİ eksik bilgi altında işsizlik raporu yayınlayan TÜİK'i mercek altına alarak kamu oyunu doğru bilgilendirmeye devam etmektedir. Çözüm ANHTARDA ilkesinin takipçisidir.

TÜİK tarafından açıklanan Haziran 2025 işgücü verilerine göre, dar tanımlı işsizlik oranı yüzde 8,6 olarak açıklanırken, **geniş tanımlı işsizlik olarak kabul edilen atıl işgücü oranı ise yüzde 32,9'a ulaşmıştır.** Bu oran AB ortalamasının **3 KATIDIR.** Dolayısıyla TÜİK'in resmi veri olarak açıklamış olduğu %8,6'lık işsizlik oranı fiili durumu yansıtmamaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye de çalışmak isteyen 3 kişiden 1 tanesi iş bulamamaktadır. Hali hazırda Türkiye'de çalışabilir durumda olan 66,3 milyon kişiden sadece 22,5 milyonu kayıt altında ve tam zamanlı olarak çalışmaktadır. Bu bağlamda **GENİŞ TABANLI İŞSİZ SAYISI YAKLAŞIK 13 MİLYON KİŞİDİR. BU SÜRECİ DEVAM EDERSE ÖNÜMÜZDEKİ 10 YILDA İŞSİZ SAYISININ 26 MİLYONA ÇIKMASI KAÇINILMAZDIR.** Bu gösterge bile tekbaşına yönetilemeyen ekonomi delilidir.

Geniş tabanlı işsizlik verilerini 14-25 yaş aralığında yer alan gençler açısından değerlendirdiğimizde ise durumun vahameti daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. 2025 yılının ikinci çeyreğinde Türkiye’de gençlerde geniş tabanlı işsizlik oranı, erkeklerde %34,5, kadınlarda ise %53,4 dır. Bu verilerin ortalaması ise %41.7 dir (DİSK-AR, 2025).

TÜRKİYE’DE FİİLİ İŞSİZLİK ORANLARININ BU ŞEKİLDE KÖTÜLEŞMESİNİN EN ÖNEMLİ NEDENLERİ: EKONOMİK İSTİKRARSIZLIK VE YÜKSEK ENFLASYONDUR.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere;

- Türkiye’de gençler istihdam dışı kalmıştır.
- Gençlerin sorunu sadece iş bulamamak değil, aynı zamanda gençler eğitimden de kopmuştur.
- Gençler umutlarını yitirmişler, cesaretlerini kaybetmişler ve iş aramaktan vazgeçmişlerdir.
- **Üniversiteler, işsizler ordusuna yeni neferler yetiştirme mekanlarına dönüşmüştür.** Sadece eğitim fakültelerden mezun olup, atama bekleyen kişi sayısı **700.000 kişidir.** Eğitim fakültelerinin hiç mezun vermeyeceğini ve yıllık 10 bin öğretmen atanacağını varsaydığımızda mevcut atama bekleyen kişilerin atanması için **70 YILA** ihtiyaç vardır.
- **Diğer taraftan üniversitelerden kaydını sildiren öğrenci sayısı her geçen gün atmaktadır. SON 10 YILDA YAKLAŞIK 9 MİLYON ÖĞRENCİ KAYDINI SİLDİRMİŞTİR.** Bunun açt anlamı diplomalı işsiz olmaksansa, lise mezunu olarak iş bulmaya çalışmak daha kıymetli..
- İşsizlik ekseninde ortaya çıkan sorunlar gençleri kumar, fuhuş ve uyuşturucu bataklığına sürüklemekte, gençler arasında çeteleşme eğilimleri artmakta ve gençler suç örgütlerinin ağına düşmektedir.

4. ANAHTAR PARTİ NİNİ ORTA VADELİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Genç işsizliğin çözümü konusunda aşağıdaki öneriler dikkate alınabilir:

- **Eğitim reformu:** Gelişmiş ülke örnekleri dikkate alınarak iş gücü piyasasına uygun, nitelikli ve uygulamalı eğitim modelleri geliştirilecektir.
- **Eğitim aşamalarının planlanması:** Almanya gibi gelişmiş ülke örnekleri dikkate alınarak, temel eğitim (ilkokul) aşamasında etkin ölçme yöntemleri kullanılarak, öğrencilerin bilgi ve becerilerine göre eğitim aşamaları planlanacaktır.
- **Zorunlu eğitimin her kademesindeki okullara itibarları iade edilmelidir.** İlkokul ve ortaokul aşamasında öğrencilerin beceri ve nitelikleri tespit edilerek, lise aşamasında eğitime motive olmuş ve aynı zamanda amacı ve hedefi olan öğrenci profili ortaya çıkarılacaktır.
- **Genç girişimciliğin desteklenmesi:** Fonlar, vergi teşvikleri ve mentorluk programları hayata geçirilecektir.
- **Mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi:** Mesleki ve teknik eğitim programlarının sayısı ve etkinliği artırılmalıdır. Özellikle meslek liseleri program ve müfredatları gözden geçirilmeli, nitelikleri artırılmalı ve geçmişte olduğu gibi talep gören okullara yönelinecektir.
- **Toplumdaki algı değişimi medya yoluyla tartışmaya açılacak; bazı marjinal işler olarak algılanan işlerin de işbölümünün bir parçası olduğu, her işin saygın olduğu, meslek üzerinden insanın insana üstün olmadığı anlayışı yeniden inşa edilecektir (Örneğin çobanlık küçültücü bir iş olarak görülmeye başlanmış olmalı ki; Çobanlık işi yabancı uyruklu Suriye ve Afganlı çobanlara terk edimiş durumda) Mesleklere yönelik algı bozulmaları, sosyal projelerle ele alıcak, işbölümüne yönelik toplum bilincinin uyarılması eğitimin bir parçası haline getirilecektir.**
- **Staj ve işbaşı eğitimleri:** İŞKUR ve benzeri kurumlarla işbirliği içerisinde hem liselerde hem de yükseköğretimde staj ve iş başı eğitim programları artırılacaktır.

- **Her ile üniversite uygulaması gözden geçirilecek. Türkiye de tıkanan yüksek öğretim yeniden yapılandırılacaktır.** Birçok üniversite öğrenci bulamamaktadır. Bölümler kapanmakta, kaynak israfı her geçen gün artmaktadır.
- **Üniversiteler umut kapısı olmaktan çıkmış, siyasetçilerin arka bahçesine dönüşmüştür.** Üniversiteler temel görevleri olan eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve toplum hizmetleri görevlerini yerine getirememektedir. Üniversiteler siyasi kaygılardan uzak şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
- **Üniversitelerde ders planları dünyadaki gelişmelere göre güncellenecektir.** Sektörlerin ihtiyaç duyduğu nitelikte öğrencilerin yetiştirilmesi amaç edinilmelidir.
- **Kadın istihdamı:** Kadın istihdamını teşvik edici politikalar hayata geçirilecektir.
- **Dijital ekonomi:** Dijital ekonomi ve uzaktan çalışma alanları yeniden değerlendirilecek ve bunların eğitim müfredatlarına entegre edilmesi sağlanacaktır.

Kısa Vadeli Çözüm Önerileri

Hali hazırda Türkiye'nin en önemli sorunu hükümete olan güven kaybıdır. Bu durum her kesimdeki insanımızı karamsarlığı itmektedir. Söz konusu karamsarlık üniversite eğitimi gören öğrenciler arasında had safhadadır. **Anahtar Parti iktidarında siyasi mekanizmalara ve hükümete olan güven bunalımının ortadan kalkmasıyla birlikte millet olma bilinci yeniden inşa edilecektir.**

Buradan hareketle:

-Tüm üretim süreçlerinde teknolojiyi önceleyen arz modelleri hayata geçirilecektir.

-İstihdam süreçlerinde talep yönlü politikalardan arz yönlü politikalara geçiş sağlanacak, kitlesel tüketime cevap veren kitlesel yerli üretim teşvik edilecektir.

-En vasıfsız işsizlere yönelik olarak kamusal mallar alanında kolaylık sağlayan uygulamalar hayata geçirilecektir. Başta yanan ormanların eski haline gelebilmesi için ağaç dikimi vb. ormanlaştırma faaliyeti ORDU-İŞKUR işbirliği ile ele alınacak; vasıfsız askerlerimizin tarım ve orman alanında istihdam edilmesine yönelik sertifika edinmeleri için muvazzaf askerlik dönemlerinin son üç ayı TÜRKİYE'Yİ YENİDEN ORMANLAŞTIRMA İSTİHDAMINA KATKI niteliğinde uygulamalı programlar düzenlenecektir. Askerlik da Tarım ve Hayvancılık sektöründe iş bulma kolaylığı teşvik mekanizmalarıyla güçlendirilecektir.

-Tarım sektöründe girişimcilik desteklenecek, kamu arazileri tarım yapmak isteyenlerin kullanımına sunulacaktır. Tarımda arazi toplulaştırması yoluyla büyük ölçekli üretim süreçlerine teknolojik gelişmeler entegre edilecek; özellikle Ziraat, veteriner, orman ve Gıda mühendisi genç nüfusun girişimciliği Katılımcı Girişimcilik modeliyle uygulamaya konulacaktır.

-Reel sektörlerde Katılımcı Girişimcilik modelinden yararlanılacak, Mülkiyet, Kâr ve Risk ortaklığına kurumsal bir boyut kazandırılacaktır.

-Emeğin niteliksel dönüşüme katkı sağlamak amacıyla eğitimin her aşamasında aktif eğitim programları hayata geçirilecektir..

-Tarım reformu vasıtasıyla piyasa mekanizmasına etkinlik kazandırılacaktır. Başta taban fiyat vb. uygulamalarla çiftçi bir taraftan manipülatif hareketlerden korunacak, diğer taraftan da ürünlerin satış/pazarlama aşamasında ortaya çıkan rant aktarımı önlenecektir. Tarım Politikaları ve Kalkınma Politikaları başkanlığımızın politika oluşturma çabası ile Ekonomi Politikalar Başkanlığının arz ve talep zincirine yönelik koordinasyonu DPT üzerinden sağlanacaktır. Nitelikli eğitime yönelik işsizlik yüzde 5-6 düzeyinde doğal işsizlik oranına yaklaştırılacaktır.

-Emeğin niteliksel dönüşümünü başararak işsizliği ortadan kaldırmak için meslek yüksekokullarının ve meslek liselerinin kapasitesinden de yararlanılacak, iradai olarak çalışmak ,stemeyenlerin dışında hiç kimse mesleksi kalmayacak, söz konusu süreç ORDU-İŞKUR işbirliği ile kamusal bir zorunluluk haline getirilecektir.

-Emeğin nitelik dönüşümüne kurumsal katkı olması amacıyla sanayi-ticaret-ziraat ve diğer mslek odalarının üyelerinden elde ettikleri kaynakların en az 3'te 1'i Üniversite-Teknik Lise işbirliği ile teknoloji merkezlerine aktararak, bu kurumların daha fonksiyonel hale gelmesi sağlanacaktır.

EMEK KUTSALDIR, ATIL BIRAKMAK VEBALDİR.

Ekonomide istikrar, tam istihdan, kapsayıcı büyüme ve dış denge sözü ANAHTARDA.

Prof. Dr. Recep KÖK

Genel Başkan Yrd.ve Ekonomi Politikaları Başkanı

